

EMPATI

Nr 4 - 2015

A close-up portrait of a woman with short, light brown hair, smiling slightly. She is wearing a teal-colored top and a thin gold necklace. The background is blurred, showing what appears to be an indoor setting with other people.

**Dorthe
arbetar på
unik skola
i Danmark**

MEDIA: Kritik mot inslag om psykosjukdom
ANHÖRIGA: Vem ska betala anhörigas arbete?
TVÅNGSVÅRD: Utredning föreslår ny lag för barn

Utgivare

Intresseförbundet för personer med schizofreni och liknande psykoser, Schizofreniförbundet

Ansvarig utgivare

Margaretha Herthelius
förbundsordförande

Adress

Schizofreniförbundet
Hantverkargatan 3G
112 21 Stockholm
tel 08-545 559 80
fax 08-545 506 00
office@schizofreniforbundet.se
www.schizofreniforbundet.se

Redaktör/redaktion

Kristina Kleinert
red@schizofreniforbundet.se
08-545 559 84

Redaktionsråd

Margaretha Herthelius
Åsa Konradsson Geuken
Ingrid Lindholm

Layout

Kristina Kleinert

Omslag

Foto: Marianne Hühne von Seth

Tryck

Exaktaprinting AB

Antal nummer

Fyra nummer per år.

Upplaga

4 000 ex

Prenumeration

250 kr per år

Manusstopp

Nr 1, 2016
Manusstopp 26 februari
I brevlådan 23 mars

Insändare

Max 800 tecken.

Villkor

Gästskribenter står själva för sina åsikter. Redaktionen ansvarar inte för insänt material. Redaktören tar sig frihet att redigera.

Annonser

08-545 559 84
red@schizofreniforbundet.se

ISSN 2001-709X

Stoppa stuprörstänkandet

Margaretha Herthelius

Ordförande Schizofreniförbundet

När jag sitter i Kriminalvårdens Övervakningsnämnd här i Stockholm känner jag många gånger sorg och frustration i mötet med alla de människor, som anmälts till nämnden. De har oftast av domstolen dömts till skyddstillsyn och därtill någon form av behandling.

Jag vågar påstå att minst en tredjedel av de ärenden som tas upp handlar om människor med psykiatriska diagnoser, inte sällan allvarliga. Många är dessutom ofta hemlösa. De glömmer ofta när de ska komma till frivården för uppföljningar och/eller behandling. Jag vet att kriminalvårdsinspektörerna oftast gör sitt allra yttersta för att nå dem. Men när det inte lyckas, beslutar nämnden ofta att polisen ska sätta personen i förvar i väntan på att ärendet ska upp i nämnden.

En färsk undersökning av Polisförbundet i samarbete med Novus Opinion visar att sex av tio poliser upplever frustration vid vartannat handräckningsärende som involverar personer med psykisk ohälsa/psykisk sjukdom. Polisförbundet kräver därför en rikssatsning på psykiatriska akutbilar, vidareutbildning för poliser hur man möter människor med psykisk ohälsa och forskning för att utveckla bättre arbetsmetoder, när det gäller människor med psykisk ohälsa/psykisk sjukdom.

Nu i höst besökte jag Malmö och fick ta del av en mycket intressant verksamhet, ACT (Assertive Community Treatment). ACT är ett multidisciplinärt fullserviceteam, som erbjuder sociala stödinsatser och psykiatrisk behandling till personer med allvarlig psykisk sjukdom. Alla teammedlemmarna erbjuder den, till

”Ge den vård och det stöd som den svårast sjuke har rätt till.”

alla deltagare i långsiktiga kontakter. Det kan handla om dagliga möten. Malmös målgrupp är personer med långvarig psykos eller bipolär sjukdom typ 1. Det handlar bland annat om människor med betydande funktionsnedsättningar. Det handlar om människor med dålig följsamhet till behandlingen med eventuellt missbruk och eventuell lätt utvecklingsstörning samt om människor i en svår social livssituation.

Personer i målgruppen återfaller ofta i psykos med behov av heldygnsvård och är i behov av intensiva insatser för social och klinisk stabilisering. Det har, när det gäller dessa personer, visat sig eller bedömts vara otillräckligt med de ordinarie vård- och stödinsatserna.

ACT har utifrån evidens visat på färre inläggningar, kortare vårdtider, bättre upprätthållande av vårdkontakter, bättre stabilitet i självständigt boende, minskad risk för hemlöshet, minskad risk för arbetslöshet samt bättre tillfredsställelse med vården.

I Malmö ägnar sig ACT-teamet på allvar åt att söka nå de allra svårast sjuka. Man går till och med ut i parker och letar under broar och i prång för att hitta dessa, våra kanske allra sköraste medborgare i vårt välfärdssamhälle. Här handlar det inte vem som är huvudman, landsting eller kommun, här handlar det om att ge den vård och det stöd, som den svårast sjuke har rätt till. Det är dags för SKL, Sveriges kommuner och landsting, att lyfta dessa frågor och se till att eliminera hindren och stuprörstänkande.

Jag önskar er alla en riktigt God jul och ett Gott nytt år.

*Er förbundsordförande
Margaretha*

Låt de svårast sjuka gå först i kön

Lennart Lundin
Förste vice ordförande Schizofreniförbundet

Vi ser idag att politikens fokus skiftar från de med svårast problem och störst hjälpbehov, över gruppen med funktionsnedsättningar för att nu landa i gruppen med "psykisk ohälsa". Från 20 000 till 2 000 000. Detta kommer inte att automatiskt gynna de som lider av schizofrenisjukdom.

Allt Schizofreniförbundet gör nu måste grundas i frågan: Gynnar eller missgynnar ett visst beslut "vår" grupp? Missgynnas vår grupp är vi emot det.

Det är dags att ta upp begreppet "allvarlig psykisk sjukdom" igen för att tydligt skilja ut dem med största behoven och största svårigheterna. Och börja använda begreppet i statistik och uppföljningar.

Att allt fler i dag omfattas av begreppet psykisk ohälsa har sin upprinnelse för tio år sedan. Då skulle Psykiatrisamordnaren (=Miltonutredningen) bestämma en definition för psykiska funktionshinder.

Detta för att kommunerna hade svårt att genomföra sina lagstadgade inventeringar av vilka de skulle ge stöd till. Förslaget innebar i korthet att termen "psykiatireformens målgrupp" skrotades och i dess ställe sattes en vetenskapligt korrekt definition som inkluderade de nya "bokstavsdiagnoserna". Man talade om "psykisk störning" istället och detta skulle innebära att gruppen vidgades från de cirka 20 000 individer som Psykiatriutredningen pekade ut till cirka 200 000.

Schizofreniförbundets dåvarande ordförande Rakel Lundgren såg omedelbart faren och sa att den nya definitionen var oacceptabel. Hon kände intuitivt att gruppen med allvarlig psykisk sjukdom löpte stor risk att komma sist i kön (igen). Och hon fick rätt!

Aktivitetsersättning utan aktivitet

Riksrevision har granskat hur systemet med aktivitetsersättning aktiverar unga (19-29 år). Resultatet visar att systemet inte fungerar. Riksrevision kritiserar regeringen för passivitet i granskningsrapporten.

Granskningen visar att utbudet av insatser inte motsvaras av behovet. Framförallt saknas insatser för unga som står långt från arbetsmarknaden och inte har rätt till stöd enligt LSS, såsom majoriteten med schizofreni och liknande psykosjukdomar.

Vidare anmärker Riksrevisionen på Försäkringskassan för att inte ha fullgjort sitt samordningsuppdrag. De personer som har fått hjälp har själva fått kontakta handläggare. Det är problematiskt, enligt Riksrevisionen, eftersom många med aktivitetsersättning har svårt att ta egna initiativ.

Riksrevisionen konstaterar vidare att det saknas ekonomiska fördelar att lämna ersättning för studier. Många

i gruppen har en problematik som hindrar studier på heltid. Om dessa personer skulle välja att studera på deltid försvinner rätten till aktivitetsersättning.

Granskningen visar också att de ekonomiska fördelarna att söka arbete är negativa. En individ som uppstår aktivitetsersättning och tillhörande bostadstillägg kan förlora en fjärdedel av sin nettoinkomst om vederbörande skriver in sig som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen.

Granskningen visar dessutom att ansökningar om ny period av aktivitetsersättning skapar oro. Idag kan man som längst få beslut för tre år. Ansökningarna om ny period medför även administrativa kostnader för Försäkringskassan samt för hälso- och sjukvården för förnyat läkarutlåtande.

Text: Kristina Kleinert

Se granskningen på www.schizofreniforbundet.se under Läs mer.

Skoningslös kritik av systemet inom vård och omsorg

"Vi har skapat ett system som är dysfunktionellt och vi måste börja med att erkänna att det är ett fundamentalt systemfel".

Det skriver Schizofreniförbundets förste vice ordförande Lennart Lundin i en debattartikel i Svenska Dagbladet. I artikeln kritiserar han vården som leder till att personer med schizofreni har fått 20 års kortare livstid än andra, enligt debattören.

Lennart Lundin framhåller det som skrevs i Psykiatriutredningen för 26 år sedan, om vikten av en samordnande funktion. Han uppmanar politikerna att läsa Psykiatriutredningens slutsatser om att lagstifta om en huvudansvarig organisation.

Läs hela artikeln på vår hemsida, www.schizofreniforbundet.se

Lös systemfelet inom psykiatri

BRISTFÄLLIG VÅRD Soppa systemfelet i vårdens för människor med svårast psykiska funktionsnedsättningar. Systemet ska hållas och beaktningen i övrigt successivt bli ökat till 29 år, skriver Lennart Lundin, Schizofreniförbundet.

Det är en skoningslös kritik av systemet i vården för människor med svårast psykiska funktionsnedsättningar. Systemet ska hållas och beaktningen i övrigt successivt bli ökat till 29 år, skriver Lennart Lundin, Schizofreniförbundet.

Under 25 år har man ständigt pekat på systemfelet i vården för människor med svårast psykiska funktionsnedsättningar. Det är dags att ta tillvara på den kunskap som finns och göra en omvärtsmanöver för att lösa systemfelet.

LENNART LUNDIN
Förste vice ordförande Schizofreniförbundet

SvD publicerade artikeln 10 oktober.

FRÅGA JURISTEN

Värden har rätt att komma in

” Min dotter släppte inte in hyresvärden för tillsyn av lägenheten. Nu har han sagt upp hyreskontraktet. Har han verkligen rätt till det?”

Under den senaste månaden har jag kommit i kontakt med två ärenden där hyresvärd respektive bostadsrättsförening vägrats tillträde till lägenheten. Det är lika illa vilket som.

En bostad i ett flerfamiljshus är alltid extra känslig och utsatt vid skada som läckage eller liknande. Grannlägenheterna blir lätt drabbade även de. Därför är lagstiftaren mycket klar på denna punkt. Den som hyr en bostad eller som har en bostad med bostadsrätt är skyldig att utan dröjsmål hålla bostaden tillgänglig för hyresvärden eller bostadsrättsföreningen för till-

syn och inspektion.

Om så inte sker kan följande hända. Hyresvärden/Bostadsrättsföreningen vänder sig till Kronofogdemyndigheten för att genom Handräckning få tillträde till bostaden.

Något förenklat innebär detta att Kronofogden efter skriftväxling med bostadsinnehavaren kan besluta att med tvång och mot innehavarens vilja gå in i bostaden (i allmänhet med hjälp av låssmed). Kostnaderna för dessa förrättningar faller på bostadsinnehavaren.

Det är emellertid inte slut med det-

ta. Hyresvärden kan anse att hyresrätten är förverkad och att hyresavtalet därmed kan sägas upp. Hyresgästen riskerar därmed att bli utan bostad.

För den som har en bostadsrätt är regelverket likartat. Bostadsrättsföreningen kan hos domstol ansöka om att bostadsrätten skall vara förverkad och att den därmed kan tvångsförsälas. Detta görs av kronofogden.

Procedurerna ovan är långa och omständiga och tar tid men jag vill visa vad som kan hända om det går illa.

Den som av olika skäl inte vill släppa in en främmande människa i sin bostad kan genom ombud komma överens med hyresvärd/bostadsrättsförening när de vill ha tillträde och då ha någon tredje person närvarande vid förrättningen. Vid längre arbeten i fastigheten som till exempel stambyten är det kanske lika bra att resa bort.

*Per Scholtz, förbundsjurist,
svarar på medlemmarnas frågor.*

Patientlagen ska stärka delaktighet och inflytande

Den nya Patientlagen som trädde i kraft 1 januari 2015 syftar till att stärka och tydliggöra patientens ställning och att främja personens integritet, självbestämmande och delaktighet.

Tanken är att patienterna ska få ökade möjligheter att välja utförare av vården. Lagen ställer också högre krav än tidigare på innehållet i den information som patienterna har rätt att få. Patienten ska få information om sitt hälsotillstånd, vilka undersökningar, vård och behandlingar som finns, när vården kan ske och vilket resultatet det kan tänkas bli.

All information ska vara anpassad till individen och den som lämnar informationen ska så långt som möjligt försäkra sig om att patienten har förstått. För att vården ska kunna genomföra tvångsåtgärder ska patienten först ha fått information och man ska ha försökt få till stånd vård på frivillig basis.

Det ska alltid finnas en *vårdplan*

för patienten. Den ska innehålla en beskrivning av patientens problem, resurser och målsättning för vården. Dessutom vilka åtgärder som ska genomföras, hur och när åtgärderna ska följas upp. Patienten ska delta i all planering så långt det är möjligt. När en patient är medicinskt färdigbehandlad och ska skrivas ut från sjukhus och har behov av fortsatta vårdinsatser ska vården genomföra en *samordnad vårdplanering* med berörda aktörer.

Samordnad individuell plan, SIP är lagstadgad sedan 2010 i både Hälso- sjukvårdslagen och i Socialtjänstlagen. Planen upprättas även den tillsammans med brukare som har behov av insatser från flera huvudmän till exempel hälso- och sjukvård, socialtjänst, eller andra aktörer såsom skolhälsovård, försäkrings-

kassa, arbetsförmedling etc. En SIP ska upprättas om det finns ett behov av samordning, vilket det vanligtvis gör när flera parter är inblandade och insatserna ska fungera på bästa sätt för individen. Det kan vara antingen hälso- sjukvården eller socialtjänsten som är initiativtagare.

SIP och samordnad vårdplan påminner mycket om varandra och kan i vissa fall också vara varandras motsvarighet. Om allt som ska finnas i en SIP finns i den samordnade vårdplanen, behöver man inte göra en ny plan, men det är inte i alltid som alla parter har varit med och då kan man behöva göra ett ny gemensam planering, där alla är delaktiga.

*Text: Zophia Mellgren
Beteendevetare, Fil. Mag. Statsvetenskap, organisation och ledarskap*

”Oacceptabelt av TV4”

– Tyvärr blev psykiskt sjuka än gång anklagade för att begå våldsbrott och mörda utan att det blev motsagt i programmet ”Brottsplats Sverige” i TV4, säger Lena Flyckt, professor i psykiatri.

Redaktionen på TV4 gjorde en intervju med Lena Flyckt där hon ansåg att forskningen visat att schizofreni inte ökar risken för våldsbrott.

– Men de klippte bort inslaget där jag sa detta, säger Lena Flyckt.

35 000 personer med schizofreni och liknande psykosjukdomar får lida för att det förekommit sällsynta fall av uppmärksammade våldsbrott. Det anser hon oacceptabelt.

– Dessutom beskylldes psykiatrin för att inte ta hand om sina patienter och därmed orsaka nämnda brott, vilka är omöjliga att förutse, säger Lena Flyckt.

Mikael Ekman på produktions-

bolget Jarowski, som gjort TV4-programmet, kommenterar Lena Flyckts uttalande så här:

– Det redaktionella arbetet handlar lika mycket om att välja bort som att välja. Vårt program är bara en timme långt och då kan vi inte ta med allt vi spelar in. Vi tyckte att Lena Flyckt flyttade fokus från psykvården generellt till en specifik diagnos och eftersom vi ville undvika att peka ut särskilda sjukdomar genom att lägga dem under lupp, så valde vi att inte ta med Lenas uttalanden.

Niklas Långströms forskning från 2009 visar att bland personer med schizofreni som missbrukar hade 28 procent dömts för våldsbrott

Hasse Aro är programledare på TV4 i programmet ”Brottsplats Sverige”. Det får stark kritik av Lena Flyckt, professor i psykiatri.

jämfört med 8 procent av dem med schizofreni utan missbruk. I normalbefolkningen hade 5 procent dömts för våldsbrott.

Förra året publicerades en ny studie i samarbete mellan Karolinska Institutet och universitetet i Oxford. Den visar en något högre siffra för antalet dömda för våldsbrott med schizofreni.

Text och bildcollage:
Kristina Kleinert

Se programmet på www.schizofreniforbundat.se under Läs mer.

Recension:

Pebbles peppar psykiskt sjuka

Titel: Vid vansinnets rand av Pebbles Karlsson Ambrose
Förlag: Ordberoende förlag

Det här är ingen bok utan en blok, en pappersbok som ursprungligen är en blogg. Författaren Pebbles Karlsson Ambrose skriver regelbundet i sin blogg på 1177 Vårdguiden om hur det är att leva med svår psykisk sjukdom. Om hur det känns att höra röster, om hur man blir bemött i psykiatrin och mycket annat intressant och tänkvärt handlar den här boken.

Pebbles uppfinner ibland nya ord för företeelser. ”Makaronistadiet” till

exempel, det betyder ”när man ligger på golvet krökt som en liten makaron och allt man vill är att bli inlagd på psyket”. Ett helt osentimentalt konstaterande som får den oinvigde att haka till inför hur det kan kännas att må riktigt dåligt psykiskt.

Pebbles har mycket att dela med sig av till andra som lever med en livslång psykosjukdom. Hon peppar och ger goda råd om hur man kan göra vardagen lite lättare och hon vänder sig ofta med direkt tilltal till läsaren, så här: ”Vad drömde du om som barn? Är det något som du kan tänka dig att plocka fram igen?”

Jag tror att de här texterna kan betyda att man känner sig lite mindre ensam i sin sjukdom. Det finns fler som inte mår så bra, som till exempel inte fixar julen och allt vad den innebär, och här får man veta att det är okej, man är okej som människa ändå. Otroligt trösterikt.

Text: Inger Gadh, bibliotekarie
Psykiatribiblioteket i Lund

Alex Hansen, 45 år, trivs i medieverkstaden där han får utveckla sin kreativitet. Han skapar collage av mångfärgade pappersbitar och tavlorna säljs sedan på skolans julmarknad.

Dansk verksamhet tar sikte på medmänsklighet

På Kofoeds skole i Köpenhamn får sköra människor hjälp att hitta tillbaka till samhället. Hit kommer över 4 000 personer varje år till en unik verksamhet för utbildning och arbetsträning, där många med psykossjukdomar får ett nytt liv.

Redan i entrén känns den varma och informella stämningen. Här i huvudbyggnaden finns bland annat medieverkstad, restaurang, frisör, tvätteri och klädlager. I andra byggnader finns verkstäder och enklare tillverkning. På Kofoeds skole kan eleverna också läsa teore-

tiska utbildningar eller gå i studie-cirkular. Här finns något för alla, även träningsboenden, juridisk rådgivning och psykologsamtal.

Oavsett om man tillverkar säkerhetsnålar, tar emot möbler till second handförsäljning eller producerar videoanimationer är man till namnet en elev. Och handledarna är pedagoger, lärare. Detta för att understryka att på Kofoeds skole handlar det om

att förvärva kunskap, inte sysselsättning i största allmänhet. Också att vänja sig vad det innebär att vistas på en arbetsplats är ett stort steg för människor som kanske aldrig haft ett arbete.

Skolan är en välkänd institution i Danmark och har funnits sedan 1928. En stad i staden är en passande beskrivning. När grundaren dog på femtiotalet kom över 2 000 personer

till hans begravning. Kofoeds skole är privat men finansieras till 90 procent av stat och kommun samt resten privata donationer. Kravet för att bli inskriven är att eleven är arbetslös, sjukskriven eller har försörjningsstöd.

Inflytande och delaktighet

Antingen kan man bli föreslagen en plats genom kommunen, vården eller arbetsförmedlingen men det är också vanligt att den enskilde själv söker sig hit och bokstavligen talat knacker på dörren och ber om hjälp. Och Kofoeds skole tar i princip emot alla om grundkriterierna är uppfyllda.

Väl innanför dörrarna kartläggs den individuella situationen men metoden är långt från traditionell myndighetsutövning. Utgångspunkten är att behandla eleverna som jämlikar och ta fasta på styrkorna snarare än att sätta etiketter som schizofren, svagbegåvad, missbrukare eller långtidsarbetslös. Här har alla en uppgift att fylla under längre eller kortare tid. Det finns elever som deltagit i verksamheten i många år och har funnit ett liv här.

Denna klassiska institution finns inrymd i ett kvarter mitt inne i bostadsområdet Amager inte långt från Kastrups flygplats och Öresundsbron. Skolan äger själv sina byggnader och marken de står på, vilket utgör en stor ekonomisk tillgång när området nu gentrifieras i rasande fart. Man har dock inga tankar på att flytta, tvärtom ska de nya resursstarka grannarna i framtiden förhoppningsvis bli en tillgång för skolan.

Syftet med verksamheten är att ge hjälp till självhjälp. Skolan tar tillvara på individernas egen inneboende kraft och förmåga vilket innebär att eleverna själva deltar i skolans utveckling och har inflytande på verksamheten, bland annat i elevrådet. Alla duger, är inställningen. Pedagogerna är handplockade inte bara utifrån kompetens utan också personlig lämplighet, ofta har de egen erfarenhet av de svårigheter som eleverna uppvisar.

Något flum eller tidsfördriv handlar det inte om. Det ställs krav som på vilken arbetsplats som helst. Man ska

komma i tid, delta aktivt i undervisningen, vara delaktig i att hålla skolan i gott skick, tänka på att spara på vatten och elektricitet. Och mycket annat som ger ansvar och därmed självkänsla.

Positiv stämning

I medieverkstaden träffar vi eleven Alex Hansen, som varit helt nedgång- en psykiskt och fysiskt på grund av många problem med kropp och själ. Han beskriver sin tidigare tillvaro som ”ensam och deprimerad”.

– Jag är här tre timmar om dagen och har varit här i många år. Till en början berättade jag inte för utomstående att jag var elev på Kofoeds skole, som jag tyckte hade en negativ klang. I dag är jag stolt över att gå här och vill bidra själv, säger Alex.

– Här är stämningen positiv. Kommunen vill gärna ha mig i arbete men jag klarar inte det. Det är en glädje att ha en tillhörighet, den hjälper människor att bli starkare. Här finns människor av alla slag och alla är accepterade för den man är.

Alex bor i en lägenhet i en annan del av Köpenhamn. Hans inkomster utgörs av försörjningsstöd och för sitt deltagande i Kofoeds skoles verksamhet får han därtill 1 000 danska kronor i månaden (ungefär 750 svenska kronor).

I medieverkstaden skapar Alex collage från mönster han tagit fram på datorn. Verkstaden är fullt utrustad med modern teknik och påminner om en tidningsredaktion med långa rader av datorer med stora bildskärmar där eleverna sitter koncentrerade med sina uppgifter. Här produceras bland annat skoltidningen ”Kofoedavisen”, liksom videoanimationer och böcker. Handledarna är högt kvalificerade med bakgrund exempelvis som grafiker.

Längre ner i huset träffar vi Dorthe Petersen, som är chef för tvätteriet och har arbetat på Kofoeds skole i 14 år. Tvätteriet är på många sätt ett nav i verksamheten. Här tvättas arbetskläderna för dem som arbetar i restaurang eller verkstad. Men också eleverna kan få sina privata kläder tvättade gratis, i utbyte mot en egen

Ur skolans värdegrund

Skolan vill möta varje elev som en jämlik medmänniska med förståelse för var och ens speciella situation och behov. Och att bidra till att denna medmänniska får möjlighet att hitta sin egen plats i samhället.

Beteckningarna skola och elev uttrycker en pedagogisk grundsyn som lägger vikt vid elevens egen aktiva medverkan till utveckling och förändring. Skolan vill inte erbjuda passiv omsorg eller behandling utan lägger vikten på ett likvärdigt samarbete i alla de aktiviteter som siktar mot att öka elevernas självförtroende och att ta tillvara på sin egen tillvaro.

arbetsinsats någon annanstans. Den som tillverkar säkerhetsnålar kan få ett plagg tvättat, mot tio säkerhetsnålar.

Dorthe har en lillasyster som har schizofreni och hon har därför stor förståelse för de tilltufsade människor hon möter. Hon vet vad det vill säga att höra röster och att inte klara att gå ur sängen på morgonen.

– Det kan komma människor som inte har arbetat på tolv år och som suttit ensamma hemma, mer och mer introverta. Vi har en modell som bygger på moduler, som byggklossar. Varje modul representerar ett arbetsmoment och du kan bygga på med nya moduler i den takt du förmår.

Modell som ger arbetsglädje

Enligt Kofoeds skoles syn handlar inte arbetsdagen om du klarar två eller åtta moduler. Du tar hela tiden en sak i taget som du avslutar innan du går vidare till nästa moment. På så sätt ger det en tillfredsställelse att hela tiden känna att du gjort ett fullgott arbete när dagen är slut.

– Jag upplever ofta att människor får arbetsglädje här och stannar fler timmar än vad som från början var avtalat.

Dorthe Petersen förklarar att nästan alla har en bakgrund där de i årtal har suttit framför läkare, psykologer, socialarbetare och arbetsförmedlare som tittar på dem och frågar hur de mår och vad de vill göra. Hon tittar på mig och himlar med ögonen, vem vill ha det så?

På Kofoeds skole är det så enkelt att man kan stå bredvid sin handledare och vika kläder och samtidigt

prata om sitt liv och leverne på ett naturligt sätt, kravlöst. Men skolan ersätter aldrig vård eller socialtjänst, tvärtom utgör den ett komplement.

– Men det blir inte så dramatiskt att tala om sina trauman som det blir på inbokade samtals-tider hos en socialsekreterare eller en samtalsterapeut, säger Dorthe.

– Min lillasyster har schizofreni och hon blev svårt sjuk när hon var 25 år. Nu har vi har flera sådana patienter här i tvätteriet, de kommer några timmar när de orkar. Här kan man vara som man är, det är inte någon stor grej att man är speciell, det är vi ju alla, eller hur?

Dorthe berättar att hon själv har haft en hård uppväxt och hon har ingen formell lärarutbildning men stor livserfarenhet och kunskap om utsatta människors behov och önskningsar. Andra pedagoger kan däremot ha två formella pedagogiska utbildningar och Dorthe beskriver hur alla kompletterar varandra och hur rekryteringen är minutiös.

I tvätteriet arbetstränar den här dagen Lone Shoppa som en gång var läkarsekreterare men efter en blodpropp i hjärnan har svåra problem med minnet och kan bara koncentrera sig mycket korta stunder. Nu sorterar hon kläder efter färg och material allt mer självständigt.

– Nu får jag finna ut hur mycket jag kan klara, så får framtiden utvisa vad det blir av det, säger hon.

Högst upp i huvudbyggnaden sitter

Dorthe Petersen konstaterar att medarbetarna är lika olika som eleverna. Tillsammans bildar de en mosaik av erfarenheter som alla tillför verksamheten positiv energi.

rektorn, eller föreståndaren som han kallas på danska. Han heter Robert Olsen och har ett förflutet inom hjälparbete runt de allra mest nergångna kvarteren i Köpenhamn.

– I Sverige är mycket av det sociala arbetet inriktat på akut hjälp medan vi arbetar långsiktigt. Det är otroligt viktigt att känna vad det innebär att ingå i en arbetsgemenskap där alla är lika mycket värda, säger Robert Olsen.

Men han sticker inte under stol med att skolan också haft problem. Ekonomin har på senare år sanerats och ännu tidigare förknippades skolan ofta med missbruk och flum. Det har också funnits en debatt om

bindningarna mellan det offentliga och en så dominerande privat verksamhet, som dock inte är vinstdrivande.

Internationell verksamhet

Hälften av eleverna är infödda danskar, den andra hälften har utländsk bakgrund. Det finns en speciell Grönlandssektion till följd av Grönlands status som till stora delar självstyrande men fortfarande med danskt styre i centrala frågor.

Kofoeds skole finns i ytterligare två danska städer och på många ställen i Östeuropa, bland annat i Polen. Några eldsjälur i skånska Båstad har varit på besök och är intresserade av att starta ett mini-Kofoed berättar Robert Olsen. Men det är oklart hur långt framskridna planerna är.

Kofoeds skole redovisar till danska Socialdepartementet, som också har tillsyn över verksamheten. I bokslutet 2014 står inledningsvis att läsa att Kofoeds skole vill vidmakthålla och utveckla skolan som en institution dit människor kan komma med en berättigad förväntan att få den hjälp de behöver för att övervinna sociala svårigheter.

Under åren har skolan haft många besök från svenska socialförvaltningar och vissa forskare har intresserat sig för verksamheten. Men något liknande står inte att finna på andra sidan Öresund, trots de goda resultaten i form av tusentals nöjda elever som fått en ny värdighet och mening med sina liv.

Text och foto:
Marianne Hühne von Seth

Morgue File Photo

"Skrota LVU och låt barnens bästa präglade den nya lagen", föreslår Håkan Ceder som är regeringens utredare av barns och ungas rätt vid tvångsvård. Flickan på bilden har inget med tvångsvård eller artikeln att göra.

Förbättra tvångsvården för barn och unga

Schizofreniförbundet välkomnar i ett remissvar förslaget om att ta väsentlig hänsyn till barnets intressen under pågående vård.

- Svensk offentlig barnavård är sedan snart hundra år full av förskräckliga exempel där föräldrars och vårdnadshavarens intressen fått gå före barnens", säger förbundsjurist Per Scholtz.

Regeringen har låtit göra en utredning om tvångsvård av barn och unga. Det är en översyn av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Denna vård är avsedd för barn och unga med missförhållanden i hemmet eller dem med påtaglig risk för sin hälsa eller utveckling.

Utredningen anser att dagens LVU-lagstiftning bör skrotas och ersättas av en ny med tydligare barnperspektiv och bättre rättssäkerhet.

- Det är mycket positivt, säger Per Scholtz, jurist på Schizofreniförbundet. Men utredningen ger ibland ett klivet intryck när den faller tillbaka i

gamla resonemang om att huvudsyftet med vården ska vara att återförnas med sina föräldrar.

Han anser att det finns många förskräckliga exempel där föräldrars och vårdnadshavarens intressen fått gå före barnen. Ofta med destruktiv jo-jo-vård som ett resultat, säger Per Scholtz.

Den nya lagen ska enligt utredningen innehålla tydliga krav på vårdens utformning, till skillnad från nuvarande LVU. Tvångsvården ska ske med omtanke, bygga på respekt och ges utifrån en helhetssyn, anser utredningen.

Det är väl belagt att placerade barn och unga har sämre fysisk och psykisk hälsa än genomsnittligt. Därför ska barn som blir aktuella för placering ha rätt till en hälsoundersökning.

- Utredningen aktualiserar även ett behov av kontroll för att tillgodose att barn och ungdom inte missar några rättigheter, en sorts överrock till socialtjänsten. Men det vore rimligare att satsa de pengarna på att höja utbildningsnivån hos dem som arbetar inom socialtjänsten, anser Per Scholtz.

Ytterligare ett område som bör förbättras är stöd till dem som lämnar vården för ett vuxenliv. Stödet och hjälpen bör inriktas på frågor om ekonomi, boende, studier eller arbete. Detta stöd ska gälla tills den unge fyller 22 år.

- Även om Schizofreniförbundet har några randanmärkingar är huvudintrycket av utredningen positivt och detta grundas framförallt på betoning av barnrättsperspektivet, säger Per Scholtz.

Text: Kristina Kleinert

Läs vårt remissvar och utredningen på vår hemsida under Läs mer.

Hälsocoacher för bättre hälsa

Personer med psykisk ohälsa blir betydligt oftare sjuka och dör i kroppsliga sjukdomar. Mest drabbade är de som har psykossjukdomar. Genom utbildning av hälsocoacher för patienter, anhöriga och personal ska detta förändras.

– De läkemedel som används i akut fas behöver inte vara desamma som förhindrar återinsjuknande i psykos, säger psykiatern Dan Gothefors och poängterar att sämst går det för patienter som slutar medicinera.

Glenn Henner från Halmstad levde ett aktivt liv fram till 30 års ålder med arbete, familj och två döttrar. Ett av hans stora intressen var löpning. Han har deltagit i såväl Stockholmsmaran som New York City Marathon och Göteborgsvarvet. Efter separationen från fästmon och i samband med att han förlorade sitt arbete levde han ett år som uteliggare. Han drabbades strax därefter av psykossjukdom och tvångsomhändertogs för psykiatrisk vård. Under åtta och ett halvt år låg han på soffan i vardagsrummet. Varje dag beställde han hem en pizza och i skafferiet fanns bara kaffe.

Förändringen kom för fem år sedan när ett team av personer från socialtjänsten och psykiatrin kom hem till Glenn och upprättade en vårdplan.

Han hade då gått upp 40 kilo i vikt, fått diabetes, hade höga blodfetter, högt blodtryck, därtill hade han fått bältros.

– Personalen från hemtjänsten slet som djur för att få upp mig från soffan och ta ut mig på promenader. Först blev det tio minuter. Sedan 20 minuter. Numera går jag en timme varje dag, säger han och berättar att han också fick gå en hälsoutbildning i grupp som byggde på vad deltagarna själva ville göra. I utbildningen ingick gemensamma utflykter och undervisning i kost och motion.

Att som Glenn Henner drabbas av diabetes om man har diagnosen schizofreni är fem gånger vanligare än genomsnittet visar en belgisk studie. I medeltal förkortas ens liv med 15 år om man är man och 12 år om man är kvinna, enligt en svensk studie.

För patienter med kognitiva svårigheter kan det vara svårt att känna igen medicinska symtom. Inte heller

är det alltid så lätt att ta sig fram i telefonkön till sjukvården, passa tider och komma på återbesök.

Hindren på vägen är många, menar psykiatern Dan Gothefors. Han genomförde för några år sedan för Svenska psykiatriska föreningens räkning i samarbete med sex andra specialistföreningar kliniska riktlinjer för att förebygga och behandla metabolt syndrom.

Alla patienter ska screenas för upptäckt av somatiska sjukdomar. För att genomföra detta behöver varje klinik utbilda tre hälsocoacher som håller kurser för personal, brukare och anhöriga. Hälsocoacherna ska i samråd med psykiatrins ledning även försöka åstadkomma en genomgripande förändring på kliniken mot ett mer hälsoinriktat arbetssätt.

– En bristfälligt behandlad diabetes kan förvärra kognitiva funktionshinder, säger Dan Gothefors.

Text och foto: **Tommy Engman**

Glimtar ur en dagbok
”28 januari. Anna tog ut tvätten innan den var klar, skulle ”skölja” den. Kastat dagens tidning innan jag hann läsa den. Det är i dag två veckor sedan hon duschade. Jag försöker få henne att göra detta, men hon vägrar. Jag bytte i alla fall sängkläder åt henne, trots att hon protesterade.”

Ur antologin ”Vem ska betala för det obetalda omsorgsarbetet? Om socialt hållbar utveckling”, utgiven av Malmö stad.

Morgue File Photo

Mannen på bilden har inget med artikeln att göra

Anhöriga förlorare när samhället drar ner

Vem ska betala för det obetalda omsorgsarbetet som många anhöriga utför? Den frågan diskuterades på ett seminarium i Malmö nyligen och förslagen var många från expertisen.

Anhöriga får betala ett högt pris när de tar hand om en närstående som är psykiskt sjuk eller som av andra skäl inte klarar sig själv, exempelvis en äldre förälder eller ett multisjukt barn. Detta uppmärksammades i november på seminariet ”Vem ska betala för det obetalda omsorgsarbetet?” med utgångspunkt från en antologi där forskare ger en sammansatt bild av problematiken.

En av författarna och tillika föreläsare på seminariet var Ann-Britt Sand, som är fil. dr i sociologi på Stockholms Universitet på Institutionen för socialt arbete. Hon har också ett regeringsuppdrag som forskare på Nationellt Kompetenscentrum Anhöriga (NKA).

Ann-Britt Sand konstaterar att omsorg om en närstående kan påverka livet både positivt och negativt. Det

kan ge livet mening och innehåll, men det kan också innebära stora påfrestningar, både vad gäller livskvalitet och försämrad ekonomi. Vårt samhälle bygger på förvärvsarbete och att gå ner i arbetstid ger långtgående konsekvenser, också för den framtida pensionen.

– Både internationellt och i Sverige är det svårt att kombinera förvärvsarbete med omfattande anhörigengagemang men de flesta försöker arbeta trots omfattande insatser för den närstående, säger Ann-Britt Sand.

Arbetet är viktigt både för försörjningen och för att få en paus i den ofta tunga omsorgen, enligt expertisen på plats. Men det är stor risk att den anhöriga själv drabbas av ohälsa. Stressen innebär en fysisk och psykisk belastning. Den ekonomiska stressen kan också orsaka för tidigt åldrande. Utmattningssyndrom kan till och med leda till självmord.

– I Sverige har denna grupp inget skydd och inga rättigheter om de vill gå ner i tjänst för att ta hand om en närstående. Det som finns är närståendepenning som Försäkringskassa kan bevilja i upp till 100 dagar, säger Ann-Britt Sand.

I Storbritannien har däremot införts lagar för att skydda anhöriga som vårdar en närstående. Den anhörige har rätt till ledighet och flexibla arbetstider i en sådan situation.

För gruppen psykiskt sjuka handlar anhörighjälpen ofta om att samordna alla kontakter med psykiatri, socialtjänst och alla myndigheter. Boende och sysselsättning kan vara av dålig kvalitet och anhöriga ersätter ofta själva de insatser som de anser inte fungerar. Det kan handla om att bistå med pengar, städning, ledsagning och stöd i boendet.

– Den offentliga äldreomsorgen har halverats sedan åttiotalet. Situationen har dessutom blivit allt värre och det är ibland många instanser som är inblandade vilket gör allt mer komplicerat. Dålig personalkontinuitet bidrar till den svåra situationen, säger Ann-Britt Sand

Hennes recept för att underlätta för hårt prövade anhöriga är att politiker och ansvariga tjänstemän måste se till att vård och omsorg fungerar och håller god kvalitet. Det är orimligt att anhöriga ska behöva ta rollen som samordnare och därtill ofta bli betraktade som ”besvärliga”, anser Ann-Britt Sand.

– Jag vill också slå ett slag för de anhörigkonsulenter som finns i många kommuner och som betyder mycket, säger Ann-Britt Sand

Den tidigare sjukhusprästen Dieter Hoffmann påminde åhörarna om att människans värdighet alltid måste stå i centrum. Att skydda svaga, sjuka och gamla är de friskas värdighet. Men då måste också samhället göra den insatsen möjlig.

– I dag är etik ekonomi och man definierar människan på ett annat sätt. Människans värde urholkas och vi behöver reflektera över vår människosyn, sa Dieter Hoffman.

Text: Marianne Hühne von Seth

Annons

Swedbank

Robur

Spara med hjärtat

Låt pengarna växa samtidigt som de verkar för en god sak. Spara i Swedbank Robur Humanfond så bidrar du årligen med två procent av din fondförmögenhet till Schizofreniförbundets viktiga arbete. I Humanfond investerar vi i svenska företag som tar ansvar för vår omvärld. Mer information om ideellt fondsparande hittar du på swedbank.se/schizofreni

Swedbank Robur i stolt samarbete med Schizofreniförbundet

Historisk avkastning är ingen garanti för framtida avkastning. På grund av fondens sammansättning och de förvaltningsmetoder som används, så kan pengar som placeras i fonden både minska och öka kraftigt i värde och det är inte säkert att du får tillbaka hela det insatta kapitalet. Faktablad, informationsbroschyrer och fondbestämmer för Swedbank Roburs fonder finns att hämta hos din återförsäljare eller på swedbankrobur.se